

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2026|043 VAN 20 AUGUSTUS 2026

OVER DE VOORLOPIGE OPHEFFING VAN DE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN 'BETHANIAKLOOSTER: STAL' IN ZOUTLEEUW, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER BEN WEYTS VAN 28 JULI 2026

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 20 augustus 2026 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 28 juli 2026 een adviesvraag van Ben Weyts, Vlaams minister van Begroting en Financiën, Vlaamse Rand, Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn, over de voorlopige opheffing van de bescherming als monument van 'Bethaniaklooster: stal' in Zoutleeuw.

De commissie spreekt zich in dit advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige opheffing van de bescherming, met name: (a) het ministerieel besluit tot voorlopige opheffing, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het inhoudelijk dossier (incl. documentatiebijlage).

2. De betreffende stal is bij ministerieel besluit van 7 juni 1994 beschermd als monument omwille van de historische waarde.¹ Het perceel maakt daarnaast deel uit van de bescherming als stadsgezicht² en de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Zoutleeuw.³

De stal werd kadastraal geregistreerd in 1865. Het beschermingsdossier omschrijft dit stalvolume als 'een vermoedelijk uit de 18de eeuw daterende stalvleugel' en 'enige materieel relict van het voormalige Bethaniëklooster'. Uit een studie van 1993-1994 zou evenwel blijken dat de stal oorspronkelijk geen deel uitmaakte van het Bethaniaklooster en pas in de 19de eeuw werd opgericht met recuperatiemateriaal van het opgeheven klooster. Al op moment van de bescherming bevond de stal zich in slechte bouwfysische staat. Nadien zette het verval en de verwaarlozing zich gewoon voort. Latere plannen om de site te restaureren en te herbestemmen bleven zonder resultaat. Het opheffingsdossier wijst ook uit dat een proces verbaal voor verwaarlozing op onbekend tijdstip is geseponeerd.

Het inhoudelijk dossier blijft summier over de aanleiding voor de ad-hoc opheffing. Gelet op de lange voorgeschiedenis en het recente evaluatieproject van het beschermde bestand, is onduidelijk waarom dit opheffingsvoorstel nu pas voorligt.

3. Als rechtsgrond verwijst het ontwerp van opheffingsbesluit naar artikel 6.2.1, 1° van het Onroerenderfgoeddecreet: *'de erfgoedwaarden van het beschermde goed zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan'*.

De commissie herhaalt dat het verlies van erfgoedwaarden niet zonder meer aangegrepen kan worden om beschermingen stop te zetten. De procedure vereist steeds een kritische afweging,

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/1743>;

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/200159>

² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/1749>;

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302465>

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/11932>

rekening houdend met de oorzaken van de problematische toestand van de bescherming. Zo benadrukt de parlementaire voorbereiding van het Onroerenderfgoeddecreet: *‘In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud door de (huidige of vorige) zakelijkrechthouder of beheerder aanleiding geven tot een wijziging of gehele of gedeeltelijke opheffing van de bescherming’*.⁴

Bij inbreuken op het actief- en passiefbehoudsbeginsel is een eventuele opheffing van bescherming enkel mogelijk als handhaving afgerond, uitgesloten of gehypothekeerd is. Wanneer handhaving in het verleden in gebreke bleef, wordt wanbeheer beloond.

De commissie waarschuwt dat zonder een kritische en eenduidige afweging gevaarlijke precedënten ontstaan die eigenaars of gebruikers aanmoedigen om beschermingsbesluiten niet na te leven. Het kan bovendien aanleiding geven tot het in vraag stellen van beschermingen die nog toereikend zijn, met de uitholling van het eerdere beschermingsbeleid en het beschermingsinstrument tot gevolg.

4. De commissie stelt in voorliggend geval vast dat aan het stalgebouw een historische waarde werd toegekend *‘als enige materieel relict van een van de belangrijkste kloosters van Zoutleeuw uit het Ancien Regime’*. Volgens het dossier zou de stal gebouwd zijn met materialen van het voormalige klooster en uit een latere, 19de-eeuwse gebruiksfase van de voormalige kloostersite dateren. Uit de fotoregistratie blijkt dat er vandaag van het stalgebouw alleen nog overwoekerde muurfragmenten en puin resten. De nog aanwezige materialen van de stal zijn door de jarenlange onaangepaste opslag ervan niet langer bruikbaar. De huidige restanten zijn dus onvoldoende om de historische waarde ervan als monument nog te kunnen onderbouwen.

De commissie betreurt dat men er niet in slaagde om voor deze site een gepast beheer af te dwingen. Nochtans was de beheersproblematiek van bij aanvang gekend. De commissie benadrukt dat ook handhaving hier in gebreke bleef. Volgens het opheffingsdossier werden compensatiemogelijkheden onderzocht, doch zonder succes. De commissie concludeert dat er vandaag aldus geen zinvol beheersperspectief meer bestaat voor de restanten van het als monument beschermde gebouw en dat de erfgoedwaarden ervan onherroepelijk zijn aangetast.

5. Wat het perceel van de stal betreft, benadrukt de commissie dat deze als deel van de voormalige locatie van het Bethaniaklooster nog steeds een belangrijke betekenis heeft binnen de als stadsgezicht beschermde stadskern van Zoutleeuw en nog steeds de historische waarde heeft waarvoor het als stadsgezicht beschermd werd. Het ruimere terrein heeft bovendien landschappelijke erfgoedkwaliteiten binnen het beschermde geheel. Het behoud van de bescherming als stadsgezicht staat dan ook niet ter discussie.

De commissie wenst aanvullend nog te wijzen op het archeologisch potentieel. Hoewel het archeologisch waardevolle karakter van het perceel en de ruimere kloostersite niet concreet wordt gewaardeerd in het kader van voorliggend opheffingsdossier, werd dit wel al op moment van bescherming onderkend en blijft ook vandaag gevat door de ligging in de vastgestelde archeologische zone van de stadskern.

Eventuele toekomstige ontwikkelingen moeten bijgevolg te allen tijde rekening te houden met de aanwezige erfgoedwaarden, erfgoedkenmerken en -elementen van de voormalige kloostersite in de context van het beschermde stadsgezicht en de archeologische zone.

⁴ *Parl. St. VI. Parl. 2012-13, nr. 1901/1, 60-61.*

6. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een gunstig advies voor de voorlopige opheffing van de bescherming als monument van 'Bethaniaklooster: stal' in Zoutleeuw.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweirdt

Voorzitter